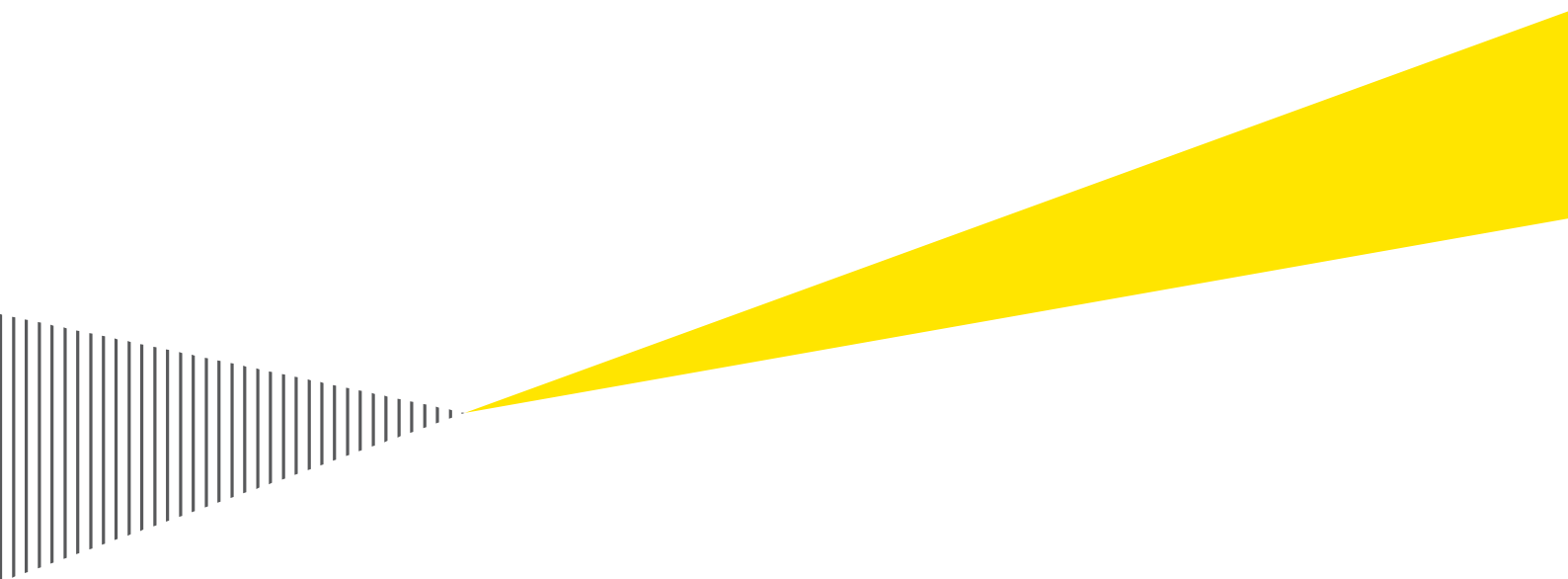

Granskning av stadens hållbarhetsarbete och Agenda 2030

Västerås stad

Building a better
working world

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1 Inledning	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Syfte och revisionsfrågor	3
1.3 Ansvarig nämnd	4
1.4 Genomförande	4
1.5 Avgränsning och definition	4
1.6 Revisionskriterier.....	5
2 Västerås stads styrning av hållbarhetsarbetet	9
2.1 Roll- och ansvarsfördelning	9
2.2 Hållbarhetsmål och kommunstyrelsens styrning.....	10
2.3 Samverkansfora	10
2.4 Bedömning	11
3 Analyser och aktiviteter inom hållbarhetsområdet	12
3.1 Analyser	12
3.2 Åtgärder och aktiviteter	14
3.3 Externa aktiviteter och kommunikation inom hållbarhetsområdet	16
3.4 Bedömning	16
4 Uppföljning och återrapportering	17
4.1 Kommunövergripande uppföljning	17
4.2 Återrapportering till KS	18
4.3 Bedömning	18
5 Sammanfattande bedömning	19
5.1 Svar på revisionsfrågorna	19
5.2 Sammantagen bedömning	20
Källförteckning.....	22

Sammanfattning

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna har EY genomfört en granskning av stadens hållbarhetsarbete och Agenda 2030. Syftet med granskningen är att bedöma huruvida kommunen har ändamålsenliga och effektiva processer för att underbygga och möjliggöra uppfyllnad av fullmäktiges hållbarhetsrelaterade mål samt Agenda 2030. Vi bedömer att kommunstyrelsen, i huvudsak, har tillräckliga strukturer och förutsättningar för att underbygga och möjliggöra uppfyllnad av fullmäktiges hållbarhetsrelaterade mål samt Agenda 2030.

Det finns en tydlig och dokumenterad ansvarsfördelning för verksamhetsområdet strategisk samhällsutveckling. I och med de strategiska utvecklingsområdena, vilka har en tydlig koppling till Agenda 2030, har staden även identifierat väsentliga specifika områden för Västerås. Det genomförs analyser och arbete i samverkansgrupper för att integrera Agenda 2030 i stadens verksamheter. Vi ser positivt på att staden har vedertagna samverkansprocesser för att kontinuerligt diskutera frågorna, såväl som för att samla in information.

Vi bedömer däremot att det finns ett behov av översyn för att säkerställa en koppling mellan styrdokumentet samt för att bedöma om nyare styrdokument kan ersätta äldre. Detta för att säkerställa en sammanhållen styreffekt, där målen inte är för många och ambitionerna är tydliga för organisationen. Kommunstyrelsen bör även tydliggöra kraven som ska gälla för bolagskoncernen, bland annat avseende efterlevnad och uppföljning av program och planer, såväl som eventuella krav på deltagande i relevanta forum.

Det finns ett behov av att utveckla mer kvalificerade och strukturerade analyser inom hållbarhetsområdet såväl som en samordnad uppföljning av styrdokumentet som rör hållbarhet. Detta för att staden ska kunna anpassa åtgärder och aktiviteter inom hållbarhetsområdet och de globala målen efter en aktuell omvärldsanalys. Staden har påbörjat ett arbete med att implementera ett hållbarhetsverktyg för att kunna följa upp hållbarhetsrelaterade nyckeltal, vilket vi ser positivt på.

Vi har uppmärksammat att det finns ett pågående arbete för att genomföra samtliga aktiviteter i miljö- och klimatsatsningen för 2020 om 3,5 mnkr. Kommunstyrelsen har använt dessa medel för förstärkningar inom områdena: upphandling, plastbantning och nedskräpning. Kommunstyrelsen behöver dock fortsätta arbetet med att genomföra samtliga aktiviteter.

Till programmet för social hållbarhet ska en årlig handlingsplan fastställas. Detta har dock inte gjorts 2019 eller 2020. Vi bedömer det angeläget att staden tar fram en handlingsplan i enlighet med programmets direktiv. Detta för att tydliggöra vilka prioriteringar och aktiviteter som staden behöver genomföra för att uppnå programmets ambitioner.

Vi rekommenderar att kommunstyrelsen:

- ▶ Genomför en översyn av styrdokumentet inom hållbarhetsområdet med syfte att säkerställa en koppling mellan styrdokumentet samt för att bedöma om nyare styrdokument kan ersätta äldre. Detta för att säkerställa en sammanhållen styreffekt där målen inte är för många och ambitionerna är tydliga för organisationen.
- ▶ Tydliggör kraven som ska gälla för bolagskoncernen, bland annat avseende efterlevnad och uppföljning av program och planer, såväl som eventuella krav på deltagande i relevanta forum.
- ▶ Fastställer en handlingsplan till programmet för social hållbarhet, i enlighet med programmets direktiv.

- ▶ Fortsätter arbetet med att genomföra samtliga aktiviteter i klimat- och miljöstrategin för 2020.
- ▶ Utvecklar mer kvalificerade och strukturerade analyser inom hållbarhetsområdet och fullt ut implementerar det nya uppföljningsverktyg med nyckeltal för hållbarhetsområdet.
- ▶ Systematiserar och utvecklar en mer (formaliserad) samordnad uppföljning av styrdokumenterna inom hållbarhetsområdet.
- ▶ Säkerställer att samtliga verksamhetsområden och processägare inkommer med risk- och internkontrollplaner i enlighet med Riktlinje för riskhantering och intern kontroll.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Genom Agenda 2030 har världens länder fram till 2030 bland annat åtagit sig att utrota fattigdom och hunger, bekämpa ojämlikheter, bygga fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen, förverkliga de mänskliga rättigheterna, främja jämställdhet samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Sedan 2002 anger även regeringsformen (1 kap. 2 §) att det allmänna, och därmed alla kommuner, ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer. Kommunernas arbete är väsentligt för att uppnå de övergripande hållbarhetsmålen.

Av stadens Årsplan 2019–2022 framgår att stadens arbete med hållbarhet ska ta avstamp från Agenda 2030. All verksamhet ska genomföras utifrån Agenda 2030. För att konkretisera kommunens ambitioner och mål inom hållbarhet har ett antal styrdokument antagits, bl.a. program för social hållbarhet samt klimatprogrammet med handlingsplan för klimatanpassning som beskriver kommunens ambitioner och prioriteringar inom miljöområdet.

Kommunstyrelsen har i budget 2020 beviljats en miljö- och klimatsatsning om 3,5 mnkr för att stärka stadens hållbarhetsarbete. Satsningen ska bl. a. bidra till att ”utveckla och följa upp kommunens arbete med ekologisk hållbarhet och klimat” såväl som stärka upphandling inom miljö- och klimatområdet samt upprätta en lokal livsmedelsstrategi.

Hållbarhetsrelaterade faktorer spelar en allt större och mer väsentlig roll inom den kommunala sektors olika verksamhetsområden. Det finns också lagar och nationella mål som i stor utsträckning överensstämmer med ambitionerna i Agenda 2030. Detta gör att kommunens hållbarhetsarbete är av väsentlighet för kommunens revisorer att granska.

1.2 Syfte och revisionsfrågor

Granskningen syftar till att bedöma huruvida kommunen har ändamålsenliga och effektiva processer för att underbygga och möjliggöra uppfyllnad av fullmäktiges hållbarhetsrelaterade mål samt Agenda 2030.

Övergripande revisionsfråga:

- ▶ Hur använder sig kommunstyrelsen av Agenda 2030 för att utveckla sitt hållbarhetsarbete och integrera hållbar utveckling i sin kärnverksamhet?

För att besvara den övergripande revisionsfrågan tillämpas följande delfrågor:

- ▶ Finns en ändamålsenlig roll- och ansvarsfördelning med avseende på stadens hållbarhetsarbete?
- ▶ Genomförs ändamålsenliga analyser för att identifiera specifika områden som staden behöver arbeta med för att uppfylla agenda 2030?
 - Vilka specifika hållbarhetsrelaterade risker finns identifierade inom staden?
- ▶ Finns ändamålsenliga värderingar och prioriteringar av vilka områden som är mest väsentliga utifrån lokala förutsättningar?
- ▶ Har kommunstyrelsen säkerställt tillräckliga åtgärder/aktiviteter för att uppnå målen?
- ▶ Följs måluppfyllelsen och genomförda åtgärder/aktiviteter upp av kommunstyrelsen på ett ändamålsenligt sätt och vidtas åtgärder utifrån resultaten?

1.3 Ansvarig nämnd

Granskning sker av kommunens övergripande styrning av hållbarhetsområde inom ramen för kommunstyrelsens samordningsansvar och uppsiktsplikt.

Kontaktrevisor för granskningen har varit Barbara Conte.

1.4 Genomförande

Granskningen har genomförts med stöd av intervjuer och dokumentstudier. Intervjuer har genomförts med Direktör strategisk samhällsutveckling (anställd under våren 2020), enhetschef samhällsbyggnadsenheten, enhetschef hållbarhetsenheten, enhetschef analys- och statistikenheten, hållbarhetsstrateg (upphandling) och strateg. Jämförelser har även gjorts med relevanta nyckeltal i kommun- och landstingsdatabasen (KOLADA) avseende agenda 2030.

Utöver vår interna kvalitetssäkring är rapporten sakgranskad av intervjuade vilket innebär att de fakta som rapporten hänvisar till är kvalitetssäkrade av de som granskats. Slutsatserna och revisionsbedömningarna ansvarar EY för.

1.5 Avgränsning och definition

Hållbarhet brukar ofta delas in i tre delar, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Tanken med denna uppdelning uppges vara att lösningen på miljöproblematiken aldrig kan fungera om inte ekonomiska och sociala villkor blir acceptabla. Förhållandena hänger alltså ihop och är beroende av varandra.¹

Brundtland-kommissionen definierade och konkretiserade begreppet på uppdrag av FN 1987. "En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov".² Begreppet konkretiseras i tre delar:

- ▶ Social hållbarhet – tar sin grund i de mänskliga rättigheterna och berör till exempel hälsa, trygghet (trygga och trivsamma stadsdelar), utbildning, rättvisa, inflytande och demokrati.
- ▶ Ekologisk hållbarhet – handlar om jordens ekosystem och att långsiktigt behålla dess önskade funktioner, till exempel produktion av mat och energi, tillhandahållande av rent vatten, klimatreglering och rekreation. I Sverige har riksdagen beslutat att arbetet mot ekologisk hållbarhet ska vägledas av det så kallade miljömålssystemet som består av ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och tjugofyra etappmål.
- ▶ Ekonomisk hållbarhet - innebörden av ekonomisk hållbarhet uttolkades ursprungligen som att ekonomisk utveckling är ett medel för att uppnå ekologisk och social hållbarhet utan att påverka dem negativt. Idag förs ett bredare resonemang där "grön tillväxt" och "grön ekonomi" är nyckelbegrepp. Grön tillväxt handlar om satsningar på till exempel miljöteknik.

Vår granskning kommer att ta utgångspunkt i dessa delar samt de globala mål som framgår av Agenda 2030. Vad gäller begreppet om ekonomisk hållbarhet kommer vi i denna granskning avgränsa oss till att fokusera på om staden har avsatt medel för hållbarhetsrelaterade åtgärder som även säkerställer en ekonomisk hållbarhet. Det kan exempelvis handla om att medel har allokerats för hållbarhetsrelaterade åtgärder. Satsningar

¹ Olsson, Sören (2012). *Social hållbarhet i ett planeringsperspektiv*

² Brundtland, Gro Harlem. (1987) *Report of the World Commission on environment and development: "our common future"*. United Nations.

av denna karaktär förutsätts vara ett krav för att möjliggöra uppfyllnad av hållbarhetsmål och ambitioner. Vi kommer vidare att granska huruvida allokerade medel har använts så som planerat, genom att granska huruvida staden har säkerställt en tillräcklig uppföljning.

1.6 Revisionskriterier

Granskningen utgår i huvudsak från följande revisionskriterier:

- ▶ FN:s globala hållbarhetsmål, Agenda 2030, Sveriges nationella miljömål
- ▶ Kommunallagen
- ▶ Tillämplig lagstiftning inom miljöområdet
- ▶ Nedan, av fullmäktige, beslutade styrdokument:

1.6.1 Årsplan

I stadens *Årsplan 2020, med utblick mot 2023* framgår kommunens strategiska utvecklingsområden vilka tar avstamp i Agenda 2030 och de 17 globala hållbarhetsmålen.

Bild från Årsplan 2020, med utblick mot 2023

De strategiska utvecklingsområdena har alla bäring på hållbarhetsområdet och är:

Kraftsamling Skola först

- ▶ Ökade kunskapsresultat för barn och ungdomar i Västerås
- ▶ Alla barn och ungdomar i Västerås ska se ljust på sin framtid
- ▶ Alla barn och ungdomar i Västerås ska känna tillit till människor och samhälle

En ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar stad med trygga och trivsamma stadsdelar/kommundelar

- ▶ Västeråsaren har jämlika förutsättningar och Västerås stads kommundelar är trivsamma och trygga att bo, verka och leva i.
- ▶ Västerås stad har utvecklat samverkan, inflytande och dialogen med västeråsaren, civilsamhället och andra samhällsaktörer för att öka tilliten och arbetet med hållbarhetsfrågorna.
- ▶ Planeringen sker med utgångspunkt i att stärka de ekologiska och sociala perspektiven och det finns god tillgång till samhällsfastigheter, bostäder samt mark och lokaler för näringslivets utveckling.
- ▶ Västerås klimatutsläpp minskar i en takt förenlig med målen i Parisavtalet

En modern, attraktiv och hållbar kommunal verksamhet/organisation – med fokus på Västeråsarnas behov

- ▶ Västerås stad kan genomföra sitt uppdrag med hög kvalitet
- ▶ Västerås stad uppfattas som en jämställd, jämlik och attraktiv arbetsgivare
- ▶ Västerås stad har en god arbetsmiljö och låga sjuktal
- ▶ Västerås stad har nya arbetssätt för snabbare utveckling av digitala tjänster och funktioner som motsvarar västeråsarnas behov
- ▶ Västerås stads digitala utvecklingskraft har förstärkts i samverkan med andra aktörer
- ▶ Västerås stads verksamheter har låg miljöpåverkan

Kommunfullmäktige har även beslutat om övergripande mål för att bland annat uppnå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Dessa är:

PERSPEKTIV	ÖVERGRIPANDE MÅL
Kund	Vi har nöjda kunder och invånare
Kvalitet genom hållbar utveckling	Vi har rätt kvalitet i våra verksamheter och levererar rätt resultat
Ekonomi	Vi har en ekonomi i balans
Medarbetare	Vi har engagerade medarbetare med rätt kompetens

Bild från Årsplan 2020, med utblick mot 2023

Kommunstyrelsen ges i årsplanen i uppdrag att:

- ▶ ta fram en lokal livsmedelsstrategi,
- ▶ genomföra ett ettårigt projekt för att plastbanta kommunen
- ▶ se över hur det brottsförebyggande arbetet ska vara organiserat (i samverkan med nämnden för idrott, fritid och förebyggande)
- ▶ genomföra effektiviseringar för att klara en hållbar ekonomi

1.6.2 Översiktsplan 2026

Av stadens årsredovisning 2019 framgår att Översiktsplanen är vägledande för den fysiska planeringen och konkretiserar Agenda 2030. Under 2019 gjordes en aktualitetsprövning av Översiktsplan 2026, antagen av kommunfullmäktige den 7 december 2017. Den innefattar 13 strategier för hållbar utveckling. Några av dessa strategier är:

- ▶ Hälsa, välbefinnande och jämlika förutsättningar
- ▶ Bostäder för alla
- ▶ Enkelt att gå och cykla
- ▶ Grön och blå identitet (tillgång till vatten och natur)
- ▶ Resurshållning och klimatanpassning

Översiktsplanen kompletterades med en ny hållbarhetsbedömning (den tidigare var från 2012) med syfte att tydliggöra hållbarhetsmål för planperioden. Det beskrivs att ”invånarna [ska] erhålla jämlika förutsättningar, tillit i både nära relationer som till lokalsamhället och samhällsfunktionerna i stort samt känna framtidstro. Västerås kommun ska värna om människors rätt till utbildning, bostad och arbete samt motverka diskriminering och exkludering. Vattnet, jorden, luften och ekosystemen ska skyddas samt ett ansvar över hur energikällorna användas ska finnas.”

Nämnder och styrelser ska i sina projekt, utredningar med mera som berör översiktsplanen beskriva hur strategierna tas tillvara och hur riktlinjerna får genomslag. I

verksamhetsberättelsen/årsredovisningen ska en kort sammanfattning göras över planens styrverkan på gjorda planer och projekt.

1.6.3 Program för social hållbarhet

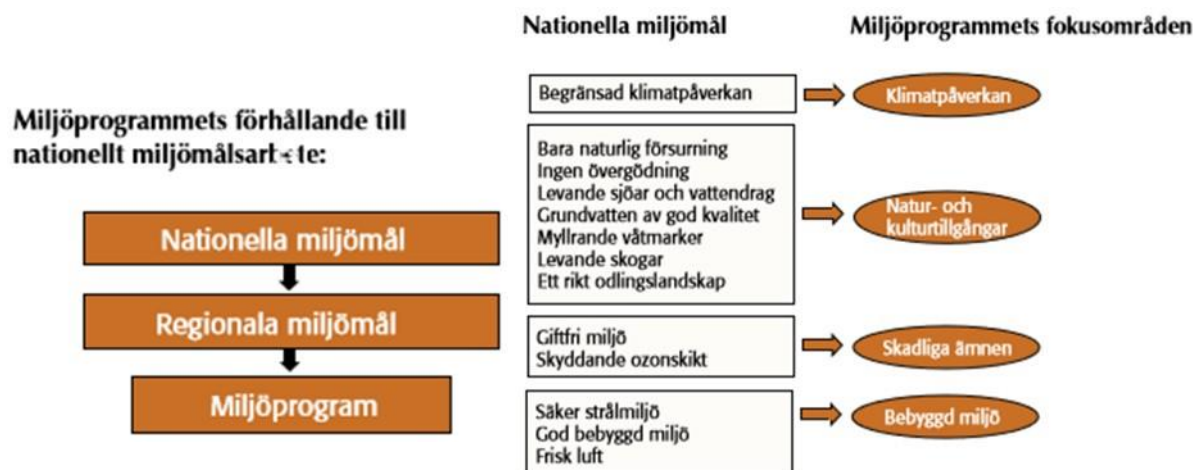
Programmet för social hållbarhet är ett övergripande program som relaterar till och förstärker stadens övriga tre program som beskriver inriktningen för hållbarhetsarbetet. Dessa tre är översiktsplanen, miljöprogrammet och näringslivsprogrammet.

Programmet för social hållbarhet uttrycker värdegrunder, förhållningssätt och strategier för arbetet med utvecklingen av Västerås som ort inklusive koncernen Västerås stad ur ett socialt perspektiv. Målbilden om ett socialt hållbart Västerås avses uppnås genom att uppfylla sex målområden vilka är kopplade till agenda 2030. Dessa målområden är:

- ▶ Stärkt hälsa och motverkande av alla former av hälsohot.
- ▶ Utbildning som är likvärdig och inkluderande och som främjar hållbar utveckling.
- ▶ Individens rätt till arbete och sysselsättning.
- ▶ Tillgång till fullgoda, säkra och ekonomiskt överkomliga bostäder för alla.
- ▶ Inkludering, samhandling och demokrati.
- ▶ Trygghet och levande kommundelar.

1.6.4 Miljöprogrammet

Miljöprogrammet antogs av kommunfullmäktige i maj 2005 och gäller till år 2025.

”Målet är att vi ska kunna mäta våra förbättringar inom de här områdena:

- ▶ Klimatpåverkan: i Västerås ska vi aktivt och kontinuerligt arbeta för att minska vår klimatpåverkan.
- ▶ Natur- och kulturtillgångar: vi ska aktivt och långsiktigt arbeta för att stärka och bevara Västerås natur- och kulturtillgångar.
- ▶ Skadliga ämnen: i Västerås ska vi aktivt arbeta för att minska mängden och spridningen av miljö- och hälsoskadliga ämnen.
- ▶ Bebyggd miljö: Västerås bebyggda miljöer ska bidra till att främja och utveckla västeråsarnas livskvalitet”

Västerås förvaltningar och bolag liksom näringsliv och medborgare ansvarar för att uppfylla sin del av miljömålen. I Västerås stads interna miljöarbete ger miljöpolycyn vägledning för hur medarbetare i förvaltningar och bolag kan bidra till visionen om ett långsiktigt ekologiskt hållbart Västerås.

1.6.4.1 Program för ekologisk hållbarhet

Kommunstyrelsen beslutade 2017 att ge stadsledningskontoret i uppdrag att ta fram ett program för ekologisk hållbarhet för att ersätta miljöprogrammet. Den 3 april 2019 beslutade kommunstyrelsen om att remittera förslaget till allmänheten för att besvara samt identifierade remissinstanser. Under 2019 lämnade flera nämnder yttranden till kommunstyrelsen avseende det framtagna förslaget. Enligt uppgift ett program färdigt för behandling i kommunstyrelsen. Det är oklart när i tid ärendet kommer att hanteras.

1.6.5 Klimatprogram med handlingsplan

Under 2017 reviderades Klimatprogrammet och antogs av kommunfullmäktige. Nya mål till år 2030 och år 2040 är nu beslutade och anger en snabbare takt i utsläppsminskningen. År 2040 ska Västerås stad ha utsläpp nära noll både i Västerås geografiska område och i den egna organisationen. Nytt åtgärdsområde är konsumtion. Processledningsgruppen för ekologisk hållbarhet utgör styrgrupp för åtgärder och genomförandet.

Det pågår ett arbete att ta fram en ny handlingsplan för energi och klimat som ska ersätta Klimatprogrammet.

1.6.6 Handlingsplan för klimatanpassning

Handlingsplanen för klimatanpassning har tagits fram av Stadsledningskontoret i samverkan med i huvudsak berörda förvaltningar och bolag inom Västerås stad. Den 22 januari 2020 beslutade kommunstyrelsen om att skicka ut *Handlingsplan för klimatanpassning i Västerås 2020–2023* på remiss. Genomförandet av handlingsplanen sker i samverkan mellan kommunledningen och stadens förvaltningar och bolag. Processledningsgruppen för samhällsbyggnad utgör styrgrupp för åtgärder och genomförandet.

1.6.7 Övriga program

Därutöver finns även ytterligare styrdokument med bäring på hållbarhetsområdet. Bland annat *Näringslivsprogrammet*, *Fyra Mälarstäders handlingsplan för klimat och konsumtion*, *Västerås stads vattenplan*, *Jämställdhetspolicy*, *Program för bostadsförsörjning*, *policy och handlingsplan för personer med funktionsnedsättning*, *policy och handlingsplan för ANDT*, *Lokal överenskommelse och handlingsplan med civilsamhället*. *Inköps- och upphandlingspolicy för Västerås stad med helägda bolag* uttrycker förhållningssätt för upphandling i koncernen. Denna stipulerar bland annat att hållbarhetskrav, så som miljökrav samt sociala och etiska krav, ske beaktas i upphandlingar. Kraven konkretiseras ytterligare i kommunstyrelsens *Riktlinje för hållbarhetskrav i upphandlingar*.

2 Västerås stads styrning av hållbarhetsarbetet

Västerås stads övergripande styrning tar sin utgångspunkt i Agenda 2030. All planering ska ske med utgångspunkt i Agenda 2030, ett resultat av fullmäktiges beslut om årsplanen. Mål, inriktningar och strategiska utvecklingsområden har en koppling till Agenda 2030.

2.1 Roll- och ansvarsfördelning

Kommunstyrelsen är kommunens ledande politiska förvaltningsorgan med ansvar för koncernens utveckling och ekonomiska ställning. Styrelsens övergripande uppgifter är att leda och samordna förvaltningen av kommunens ansvarsområden och ha uppsikt över nämndernas och bolagens verksamheter. Kommunstyrelsen ges, i årsplanen, i uppdrag att samordna Västerås stads strategiska utvecklingsområden. Nämnder och styrelser ska bidra i tillämpliga delar. Vi noterar att stadens arbete för hållbar utveckling ingår som en del i Utbildningsprogram för förtroendevalda i Västerås stad för mandatperioden 2018-2022.

Stadsledningskontoret är kommunstyrelsens förvaltning och stödjer kommunstyrelsen i uppdraget att leda och samordna den kommunala verksamheten. Stadsledningskontoret består av sex verksamhetsområden. Verksamhetsområdet *strategisk samhällsutveckling* arbetar med att driva den långsiktiga utvecklingen av Västerås med utgångspunkt i Agenda 2030. Verksamhetsområdet har uppsiktsplikt och ansvarar därför för att aktivt följa upp och analysera nämndernas insatser och prioriteringar när det gäller åtgärder för en hållbar utveckling. Avdelningen har även ett aktivt samarbete med civilsamhället, näringslivet och andra organisationer.

Direktör för strategisk samhällsutveckling är chef med ansvar för avdelningens fyra enheter, samt en person med ansvar för internationella projekt. Tjänsten som direktör för verksamhetsområdet har bitvis varit vakant under året (juni till augusti), men är sedan slutet på augusti tillsatt. Roll- och ansvarsfördelningen bland enheterna beskrivs i nedan tabell:

Enhet	Medarbetare	Uppdrag
<i>Samhällsbyggnadsenheten</i>	4 medarbetare	De övergripande styrdokumenterna (infrastruktur, bostadsbyggnad, Översiktsplan, fördjupad översiktsplan, utvecklingsprojekt).
<i>Hållbarhetsenheten</i>	6 medarbetare +1 arbetsledare	Socialt hållbarhetsprogram och Miljöprogram/program för ekologisk hållbarhet samt strategiskt ansvar för underliggande handlingsplaner. Arbetar är en hel del i processledningsgruppernas arbete..
<i>Näringslivsenheten</i>	2 medarbetare (varav en tillika VD i Västerås Marknad och Näringsliv AB)	Näringslivsprogrammet.
<i>Statistik och analysenheten (Ny 2020)</i>	5 medarbetare	Implementerar och bygger upp hållbarhetsverktyget (digitalt verktyg). Jobbar med basstatistik. Under 2020 har enheten även jobbat på uppdrag av förvaltningar, vilket dock inte kommer att vara aktuellt 2021.

Samhällsbyggnadsenheten, hållbarhetsenheten och näringslivsenheten är beställarenheter. I intervjuer framgår att enheterna i regel inkorporerar hållbarhetsaspekter i uppdragsbeskrivningar vid beställningar.

Inom stadsledningskontoret finns även *Verksamhetsområde digitalisering och verksamhetsutveckling* med ansvar för inköps- och upphandlingsfrågor. Utöver upphandlare finns sedan 2019 även en separat hållbarhetsstrateg som dels stöder i själva upphandlingsmomentet men som också jobbar med framtagande av riktlinjer och styrning på området. Samtliga mallar finns dock inte tillgängliga för kommunens alla medarbetare.

2.2 Hållbarhetsmål och kommunstyrelsens styrning

Västerås stad bedriver ett hållbarhetsarbete både i kommunövergripande frågor och inom områden där kommunkoncernens verksamhet har en betydande påverkan. Väsentliga långsiktiga ambitioner samt mål beskrivs i ett antal styrdokument såsom årsplan, miljöprogram, program för social hållbarhet och klimatprogram med handlingsplan. Kommunstyrelsen ansvarar för att upprätta handlingsplaner kopplade till programmet för social hållbarhet samt miljöprogrammet/program för ekologisk hållbarhet.

Styrdokumenterna är många och har upprättats under olika år vilket gör att de inte hänger ihop på ett tydligt sätt. Intervjuade uppger att översyn för att säkerställa en koppling mellan styrdokumenterna görs först när styrdokumenterna revideras. I vissa fall vart fjärde år. Vidare uppger intervjuade att det finns ett behov av att tydliggöra de krav staden ställer på bolagskoncernen när det kommer till att efterleva och följa upp program och handlingsplaner.

Av intervjuad direktör för strategisk samhällsutveckling framgår att det påbörjades ett planeringsarbete inför 2021 ("resultatdagarna") med syfte att integrera stadens perspektiv i Agenda 2030. Arbetet beskrivs ha starka kopplingar till de särskilda utmaningar för Sverige som Agenda2030-delegationen identifierade kopplat till de globala hållbarhetsmålen³. Delegationen menar att åtgärder inom dessa områden kan ge särskilt stor effekt för att uppnå agendans mål. Av intervjuer framgår dock att arbetet inte är färdigt och har pausats med anledning av rådande pandemi. Vi har inte heller tagit del av någon dokumentation avseende planeringsarbetet och de beskrivna analyser som ska ha genomförts.

2.3 Samverkansfora

2.3.1 Strategisk samordningsgrupp för hållbar utveckling

Staden har ett samordningsforum för strategisk hållbar utveckling för samverkan inom hållbarhetsområdet, tidigare kallad "samverkansarenan" (hållbarhetsarena). Forumet leds av direktören för strategisk samhällsutveckling och flera förvaltnings- och bolagschefer ingår i forumet. Möten sker en gång i månaden. Inom ramen för samordningsforumet sker en omvärldsspaning och analys. Relevanta program och frågor rörande hållbarhet lyfts vid träffarna. Det görs även bedömningar gällande vilka program eller styrdokument som bör hanteras inom ramen för stadens processledningsgrupper (för beskrivning se 2.3.2.).

I den granskning som gjordes av bolagskoncernen 2019 framgick att Mälarhamnar AB och Nya Västerås flygplats AB inte är representerade i ovan beskrivna forum.

³ I delegationens rapport *I riktning mot en hållbar välfärd* identifierade delegationen ett antal utmaningar knutna till agendans 17 mål som Sverige står inför. Sex prioriterade områden/fokusområden lyftes fram i delegationens förslag till handlingsplan och återfinns i regeringens handlingsplan för Agenda 2030.

2.3.2 Processledningsgrupper

Avdelningen för strategisk samhällsutveckling genomför en stor del av avdelningens arbete inom ramen för tre processledningsgrupper där representanter från förvaltningar och bolag medverkar. De olika processledningsgrupperna beskrivs nedan.

1. Processledningsgrupp för social hållbarhet

Bolagen kommer in i olika forum vid behov men inte helt strukturerad. Bostads AB Mimer sitter exempelvis inte med men bjuds in när det bedöms relevant. Intervjuade beskriver att det alltid är en avvägningsfråga. I processledningsgruppen, som under pandemin träffas en gång i veckan, har även representanter från bland annat hyresvärderna Mimer, civilsamhället och kommunpolisen inkorporerats tillfälligt.

2. Processledningsgrupp för ekologisk hållbarhet

Styrgrupp för miljöprogrammet/program för ekologisk hållbarhet och underliggande handlingsplaner. Bolagen kommer in i olika forum vid behov men inte helt strukturerat. Mimer, Mälarenergi och Vafab har däremot en fast plats i gruppen.

3. Processledningsgrupp för samhällsbyggnad

Processledningsgruppen hanterar bland annat översiktsplanen och bilagda planer, exempelvis grönstrukturplan⁴.

2.3.2.1 Processutvecklingsgrupper

Utöver processledningsgrupperna finns även sju undergrupper, så kallade processutvecklingsgrupper (PUB). Processutvecklingsgrupperna har specifika fokusområden, så som funktionsnedsättning och barnrätt.

2.3.3 Hållbarhetsforum för medarbetare

Fyra gånger per år anordnar avdelningen för strategisk samhällsutveckling ett hållbarhetsforum för medarbetare. Inom ramen för forumet lyfts hållbarhetsfrågor under workshops eller seminarier. Relevanta funktioner inom staden föreläser om goda exempel på hållbarhetslösningar. Även externa personer bjuds in för att föreläsa om praktiska exempel.

2.4 Bedömning

Det finns en tydlig och dokumenterad ansvarsfördelning för verksamhetsområdet strategisk samhällsutveckling. Inom verksamhetsområdet ligger ansvaret att driva den långsiktiga utvecklingen av Västerås med utgångspunkt i Agenda 2030 samt för att utföra uppsiktsplikten när det gäller åtgärder för en hållbar utveckling. Tjänsten som direktör/chef för verksamhetsområdet har bitvis varit vakant under året, men är sedan september tillsatt. Det är väsentligt att det finns en funktion med tydligt ansvar för att samordna stadens hållbarhetsarbete.

Intervjuade uppger att det finns ett behov av att tydliggöra de krav staden ställer på bolagskoncernen när det kommer till att efterleva och följa upp program och handlingsplaner. Vi bedömer att kommunstyrelsen bör tydliggöra kraven som ska gälla för bolagskoncernen, bland annat avseende efterlevnad och uppföljning av program och planer, såväl som eventuella krav på deltagande i relevanta forum. Detta för att möjliggöra ett effektivt hållbarhetsarbete inom Västerås stad med ett helhetsgrepp som omfattar hela kommunkoncernen.

⁴ Inom ramen för grönstrukturplanen värderas naturområden och parker utifrån sociala och ekologiska värden.

Vi bedömer att det finns ett behov av översyn för att säkerställa en koppling mellan styrdokumentet samt för att bedöma om nyare styrdokument kan ersätta äldre. Detta för att säkerställa en sammanhållen styreffekt där målen inte är för många och ambitionerna är tydliga för organisationen.

3 Analyser och aktiviteter inom hållbarhetsområdet

3.1 Analyser

Enligt intervjuade genomfördes det under 2018 ett analysarbete med utgångspunkt i de sex särskilda utmaningar/fokusområden för Sverige som Agenda2030-delegationen identifierat. Inom ramen för stadens arbete ska jämförelser ha genomförts avseende statistik för de sex identifierade områden. Detta utifrån analyser av stadens nyckeltal för att mäta vissa välfärdsåtgärder, så kallade *välfärdsindikatorer*. De områden som indikatorerna beskriver är folkhälsa, trygghet, valdeltagande, ekonomi, arbete, utbildning, demografi och bostadsförhållande. I analysen jämfördes resultatet för Västerås stad och det nationella genomsnittet. Enligt intervjuade noterades att resultatet i Västerås inte skilde sig markant från det nationella resultatet.

Intervjuade uppger att staden har som ambition att arbeta utifrån alla särskilt identifierade områden. Utifrån det kommunala uppdraget och rådigheten ser staden dock större rådighet inom vissa aspekter av områdena. För vissa områden (exempelvis näringsliv och företagande) uppges kommunen sakna större rådighet. Identifierade områden som staden avser arbeta mer med är utbildning (*fokusområde: ett jämlikt och jämställt samhälle*) och segregation (*fokusområde: stärkt kunskap och innovation*). Kommunstyrelsen tog den 20 mars 2019 del av en *Rapport om välfärdsindikatorerna 2018*.

Hållbarhetsrelaterade analyser i stadens risk- och internkontrollarbete

I *Riktlinje för Riskhantering och intern kontroll*, reviderad av kommunstyrelsen 12 december 2018, redovisas stadens modell för riskhantering och intern kontroll. Västerås har, som en del av styrsystemet, en integrerad modell för riskhantering och intern kontroll vilken svarar upp mot kraven i flera tillämpbara lagstiftningar, bland annat kommunallagen. Förvaltningschef och processägare ansvarar för att upprätthålla en god riskhantering och intern kontroll i verksamhet/process. Ytterst är dock respektive nämnd ansvarig, i enlighet med 6 kap. 6§ KL.

Alla verksamheter ska göra en riskanalys för kommande verksamhetsår enligt fastställda anvisningar, vilken dokumenteras i risk- och internkontrollplanen. Planerna tas upp i respektive nämnd. Ekonomichefen ansvarar sedan januari 2020 för att samordna arbetet och skickar årligen ut instruktioner för planens utformning. I instruktionerna framgår sex områden som riskanalysen särskilt ska fokusera på, varav ett område är hållbar utveckling.

Varje verksamhetsområde inom stadsledningskontoret ska ta fram en dokumenterad risk- och internkontrollplan för sitt respektive funktionsområde som biläggs kommunstyrelsens aggregerade risk- och internkontrollplan. Det framgår i intervjuer och kommunstyrelsens protokoll med tillhörande handlingar att verksamhetsområde/process *strategisk samhällsutveckling* inte har lämnat in någon risk- och internkontrollplan för de senaste tre åren, inklusive 2020.

3.1.1 Analyser inom ramen för översiktsplan 2026

Översiktsplanen är vägledande för fortsatt planering och beslut som rör användningen av mark- och vattenområden och hur bebyggelsemiljön ska utvecklas. Till översiktsplanen finns även en hållbarhetsbedömning. Syftet med hållbarhetsbedömningen är att integrera hållbarhetsfrågorna i planeringen för att främja en hållbar utveckling. Planarbetet har bedrivits i projektform. Hållbarhetsbedömningen beskriver i vilken utsträckning planen

föväntas medverka till eller motverka en utveckling som är hållbar ur ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt perspektiv.

Den översiktliga planeringen leds av projektledningsgrupp samhällsbyggnad, vars uppgift är att ta initiativ till kompletteringar av planen och ta fram metoder för uppföljning. Företrädare för stadens förvaltningar och bolag har medverkat i projektgruppen. För att förstärka arbetet mot en hållbar utveckling har en förvaltningsövergripande samverkansgrupp inrättats. Uppföljning och återkoppling sker till kommunstyrelsen utifrån respektive uppdrags behov. Återkoppling kan ske vid kommunstyrelsens sammanträden eller presidieöverläggningar. Formell återkoppling och uppföljning av översiktsplanen genomförs varje mandatperiod (enligt Plan- och bygglagen). Projekt Mälarporten har en formell uppföljningsprocess som sker två gånger om året i kommunstyrelsen, efter beslut av kommunstyrelsen.

För flera områden finns fördjupade översiktsplaner, vilka tar sin utgångspunkt i översiktsplan 2026. I fördjupad översiktsplan 68 för Sätra framgår att området avser utgöra en "ny hållbar stadsdel i Västerås". Området ska med ny teknik och funktion ligga i framkant vad gäller hållbarhet. I *Uppföljning av klimatprogrammet 2018* framgår bland annat att "Sätra kan bli Sveriges första 'plusenergistadsdel'⁵ som under hela eller delar av året ger ett överskott av energi som kan distribueras utanför stadsdelen."

3.1.2 Vilka specifika hållbarhetsrelaterade risker finns identifierade inom staden?

Västerås stads hållbarhetsrelaterade nyckeltal för Agenda 2030⁶ ligger över lag på jämförbara nivåer som snittet för landets kommuner. Västerås ligger i den sämre kvartilen när det kommer till nyckeltal rörande andel långtidsarbetslösa, trygghet och jämlik fördelning av tillgångar. Västerås ligger däremot ibland den främsta kvartilen när det kommer till andra nyckeltal, så som miljöbilar, ekologiska livsmedel och andelen heltidsarbetande inom kommunen.

Intervjuade inom avdelningen för strategisk samhällsutveckling uppger att staden har identifierat risker kopplade till utbildning och segregation. På områdesnivå uppges det finnas synliga skillnader gällande förutsättningar. Identifierade risker är en större strukturell arbetslöshet, utmaningar kopplat till segregation, bostadsområden med sämre socioekonomiska förutsättningar och trygghetsfrågor. Vi har däremot inte tagit del av något dokumenterat underlag som validerar att en sådan analys har genomförts.

Med anledning av rådande pandemi och dess ekonomiska effekter ser intervjuade flera potentiella hållbarhetsrelaterade risker, bland annat risk för ökad ohälsa och arbetslöshet. Detta kan skapa ett större inflöde och behov av åtgärder inom individ- och familjeverksamheten.

3.1.3 Hållbarhetsverktyg för uppföljning av nyckeltal

Intervjuade uppger att staden har sett ett behov av att utveckla mer kvalificerade och strukturerade analyser inom hållbarhetsområdet och för att följa upp Agenda 2030. Statistik och analysenheten arbetar med att implementera ett hållbarhetsverktyg för att stärka stadens möjligheter till regelbundna och kvalificerade analyser. Med hjälp av verktyget ska stadens verksamheter kunna följa nyckeltal för staden, med utgångspunkt i Agenda 2030. Intervjuade betraktar verktyget som förhållandevis unikt (Södertörn, Linköping, Uppsala och Gävle har olika modeller för detta). Användare ska kunna gå in och själva analysera valda nyckeltal. Resultatet ska kunna underbygga bedömningar gällande vilka områden som bör prioriteras. Arbetet med att utveckla ett hållbarhetsverktyg avstannade under våren med anledning av Corona, men har återupptagits. Under vintern 2020 beräknas lansering av verktyget kunna

⁵ Ett plusenergihus är en byggnad som tillför mer energi än vad det använder. Med Sätra är visionen att skapa Sveriges första plusenergistadsdel, alltså en stadsdel med byggnader som tillför mer energi än vad de använder.

⁶ Från KOLADA, kommun- och landstingsdatabasen. Nyckeltal under avsnitt Agenda 2030.

ske. Successiv utbyggnad av verktyget, bland annat i form av fler nyckeltal, kommer att ske under 2021.

3.2 Åtgärder och aktiviteter

3.2.1 Handlingsplaner kopplade till fullmäktiges program

Inom ramen för processledningsgrupperna upprättas handlingsplaner inom ramen för programmen.

Till **programmet för social hållbarhet** ska en årlig handlingsplan fastställas. Arbete med att ta fram strategier och handlingsplan inom ramen för programmet pågår. Ett utkast till handlingsplan togs fram 2018⁷, men antogs ej. Utkastet innehöll konkreta aktiviteter kopplade till respektive förvaltning. Intervjuade uppger att handlingsplanen kan ha upplevts något för detaljerad. Däremot ansågs det fördelaktigt för att få respektive bolag och förvaltning delaktiga.

En ny handlingsplan planerades att tas fram till 2020 men är försenad. Nu tar staden stöd av ett konsultbolag (Pay-off) för att arbeta fram en ny handlingsplan med mer övergripande mål. Intervjuade uppger att det främsta arbetet handlar om att relevanta policys behöver inkorporeras i handlingsplanen, bland annat policy för trygghetsskapande. Delmål och aktiviteter fokuserar enligt uppgifter på jämlika förutsättningar, tillit i nära relationer, till lokalsamhället och samhällsfunktioner, samt en bättre framtidstro. Detta korrelerar med målen i översiktsplanen. Vidare behöver handlingsplanen vara kopplad delmål samt indikatorer i det hållbarhetsverktyg som arbetats fram. Handlingsplanen planeras att behandlas i processledningsgrupper den 23 oktober och beräknas gå upp till kommunstyrelsen för överläggning i december och beslut i januari 2021.

Handlingsplanen för klimatanpassning har tagits fram av Stadsledningskontoret i samverkan med i huvudsak berörda förvaltningar och bolag inom Västerås stad. Genomförandet av handlingsplanen sker i samverkan mellan kommunledningen och stadens förvaltningar och bolag. *Processledningsgruppen för samhällsbyggnad* utgör styrgrupp för åtgärder och genomförandet.

3.2.2 Åtgärder och aktiviteter i årsplanen

I årsplanen aviserades en miljö- och klimatsatsning för 2020 om 3,5 mnkr vilken ska stärka Västerås hållbarhetsarbete. Pengarna ska användas för att:

- ▶ utveckla och följa upp kommunens arbete med ekologisk hållbarhet och klimat,
- ▶ stärka upphandling inom miljö- och klimatområdet,
- ▶ inleda genomförandet av en samordnad varudistribution,
- ▶ ta fram en lokal livsmedelsstrategi
- ▶ stärka den biologiska mångfalden genom ökad artrikedom i stadens miljöer.

Därutöver avsattes totalt 1,5 mnkr för att minska plastanvändningen (hållbarhetsenheten) i Västerås stads verksamheter och minska nedskräpningen (främst miljö- och konsumentnämnden).

Vår uppföljning av Kommunstyrelsens uppdrag och satsningar i årsplanen:

UPPDRAG	ANSVARIG	STATUS PER AUG 2020	VÅR BEDÖ MNING
---------	----------	---------------------	----------------------

⁷ De bolag som deltog i hållbarhetsarenan och processledningsgrupperna (se avsnitt 2.3 Samverkansfora) deltog i framtagandet.

Utveckla och följa upp kommunens arbete med ekologisk hållbarhet och klimat,	Statistik och analysenheten /hållbarhetsenheten	Arbete pågår med att ta fram metoder för uppföljning av program och handlingsplaner. En modell har tagits fram för att följa upp och redovisa status för aktiviteterna i Vattenplanen. Modellen kommer att användas första gången vid nästa inrapportering, vilket sker under T3 2020.	
Stärka upphandling inom miljö- och klimatområdet,	Samverkan mellan <i>avdelning för strategisk samhällsutveckling</i> och <i>inköp upphandling</i> .	Det finns sedan en tid en hållbarhetsansvarig på Upphandling och inköpsfunktionen som dels stöder i själva upphandlingsmomentet men som också jobbar med framtagande av riktlinjer och mallar för tydligare kravställning ⁸ .	
Inleda genomförandet av en samordnad varudistribution,	<i>inköp upphandling</i>	Avses att genomföras i samarbete med Länsstyrelsen med extern finansiering för genomförande. Den första ansökan fick avslag och nu pågår ett arbete för en ny ansökan.	
Stärka den biologiska mångfalden genom ökad artrikedom i stadens miljöer.	Hållbarhetsenheten	Förstärkt arbetet med en miljösamordnare och biolog på teknik- och fastighetsförvaltningen.	
Ta fram en lokal livsmedelsstrategi	Hållbarhetsenheten	Har inte kommit fram med den. Corona och sjukfrånvaro har påverkat.	
Genomföra ett ettårigt projekt för att plastbanta kommunen och minska nedskräpning	Hållbarhetsenheten	Pågår och genomförs utifrån den plan som är upprättad med viss justering utifrån Covid-19	
Se över hur det brottsförebyggande arbetet ska vara organiserat (i samverkan med nämnden för idrott, fritid och förebyggande)		Kommunfullmäktige har gett kommunstyrelsen i uppdrag att se över hur det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet ska vara organiserat. Som en del i detta, och med utgångspunkt från program för social hållbarhet har förslag på policy för stadens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete tagits fram och besluts i KS våren 2020. Beslut av policyn i fullmäktige är planerad till den 1 oktober.	
Genomföra effektiviseringar för att klara en hållbar ekonomi	Stadsledningskontoret	Dialog förs med förvaltningscheferna om tänkbara nya områden och belopp. Uppdraget ska definieras i samband med årsplan 2021.	

⁸ Bland annat mallar för Ska-krav för varor och tjänster samt mall för *Bedömning av behov att ställa hållbarhetskrav i upphandling*

Enligt uppgift har ca 2 mnkr upparbetats för ovan åtgärder. Av dessa har ca 1 mnkr upparbetats för förstärkning med en biolog. 0,5 mnkr har upparbetats för förstärkningar inom upphandling och ytterligare 0,5 mnkr har upparbetats för att plastbanta och minska nedskräpningen inom staden.

3.2.3 Handlingsplaner och överenskommelser för det trygghetsskapande arbetet

Kommunfullmäktige har gett kommunstyrelsen i uppdrag att se över hur det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet ska vara organiserat. Som en del i detta, och med utgångspunkt från *program för social hållbarhet* har förslag på policy för stadens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete tagits fram.

Kopplat till uppdraget har kommunen även tecknat en *samverkansöverenskommelse med polismyndigheten*. Inom ramen för denna har arbetet med att ta fram s k Medborgarlöften påbörjats, vilka ska följas upp i samband med återrapportering av policyn.

3.3 Externa aktiviteter och kommunikation inom hållbarhetsområdet

Staden har ett nyhetsbrev och en blogg, HållbarUtvecklingiVästerås.com, för att sprida information om hållbarhetsområdet till det lokala näringslivet och kommunmedborgare. På bloggen delas artiklar från stadens olika enheter och förvaltningar. Bloggen har ca 50–300 besökare i veckan. Stadsledningskontorets kommunikatörer ansvarar för dessa två kommunikationsforum.

Nyhetsbrevet ges ut ungefär varannan månad, med paus under rådande pandemi. Det skickas ut till drygt 600 personer och det är ett genomsnitt av 35 – 40 procent som öppnar och läser det. Nyhetsbrevet är länkat till bloggen och genererar även trafik dit.

3.4 Bedömning

Under 2018 genomfördes ett analysarbete med utgångspunkt i de sex särskilda utmaningar/fokusområden för Sverige som Agenda2030-delegationen identifierat. Kommunstyrelsen tog den 20 mars 2019 del av en *Rapport om välfärdsindikatorerna 2018*. De hållbarhetsrelaterade risker som staden har identifierat korrelerar, i stort, med den bild som är synlig i kommun- och landstingsdatabasen, KOLADA. Därutöver genomförs specifika analyser inom ramen för respektive program eller handlingsplan med bäring på hållbarhetsområdet, bland annat översiktsplanen.

Vi framhäver däremot vikten av att analyser och en tillräcklig riskidentifiering genomförs systematiskt och strukturerat. Vi ser därför positivt på att intervjuade har identifierat ett behov av att utveckla mer kvalificerade och strukturerade analyser inom hållbarhetsområdet samt att det pågår ett arbete med att implementera ett hållbarhetsverktyg för att stärka stadens möjligheter till regelbundna och kvalificerade analyser. Detta för att staden ska kunna anpassa åtgärder och aktiviteter inom hållbarhetsområdet och de globala målen efter en aktuell omvärldsanalys. Med anledning av rådande pandemi och dess ekonomiska effekter ser intervjuade flera potentiella hållbarhetsrelaterade risker, bland annat risk för ökad ohälsa och arbetslöshet, som behöver beaktas framgent.

Till programmet för social hållbarhet ska en årlig handlingsplan fastställas. Detta har dock inte gjorts 2019 eller 2020. Vi bedömer det angeläget att staden tar fram en handlingsplan i enlighet med programmets direktiv. Detta för att tydliggöra vilka prioriteringar och aktiviteter som staden behöver genomföra för att uppnå programmets ambitioner.

Vi ser positivt på att stadens integrerade modell för riskhantering och internkontroll inbegriper risker kopplade till hållbar utveckling. Däremot framgår det att verksamhetsområde/process strategisk samhällsutveckling inte har lämnat in någon risk- och internkontrollplan för de senaste tre åren, inklusive 2020. Vi bedömer att kommunstyrelsen behöver säkerställa att samtliga verksamhetsområden och processägare inkommer med risk- och internkontrollplaner i enlighet med *Riktlinje för Riskhantering och intern kontroll*.

4 Uppföljning och återrapportering

4.1 Kommunövergripande uppföljning

Uppföljning av mål och strategier i årsplan sker på övergripande nivå i delårsrapport och årsbokslut. Uppföljning av nämndernas arbete med strategiska utvecklingsområden görs i delårsrapporterna. På grund av Coronapandemin gjordes en något förenklad uppföljning för delår 1 och Strategiska utvecklingsområden utgick därför. En fördjupad uppföljning av de strategiska utvecklingsområdena såväl som status i relation till Agenda 2030 ska enligt uppgift göras i delårsrapport 2 per 31 augusti 2020.

Klimatprogrammet

Genomförandet av klimatprogram med handlingsplan sker i samverkan mellan kommunledningen och stadens förvaltningar och bolag. Processledningsgruppen för ekologisk hållbarhet utgör styrgrupp för genomförandet av de åtgärder som ingår i handlingsplanen.

- ▶ Avrapportering till kommunstyrelsen (februari)
- ▶ Klimatanpassningsaktivitet (under våren)
- ▶ Styrgruppsrapportering (december)

Policy för det brottsförebyggande arbetet

Kommunfullmäktige har gett kommunstyrelsen i uppdrag att se över hur det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet ska vara organiserat. Som en del i detta, och med utgångspunkt från program för social hållbarhet har förslag på policy för stadens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete tagits fram.

Kopplat till uppdraget har kommunen även tecknat en samverkansöverenskommelse med polismyndigheten. Inom ramen för denna har arbetet med att ta fram s k Medborgarlöften påbörjats, vilka ska följas upp i samband med återrapportering av policyn. Återrapportering till kommunstyrelsen ska ske två gånger årligen. Intervjuade uppger att denna uppföljning skapar en ny systematik för uppföljningar.

Övriga styrdokument

Stadens program för hållbarhet som berör hela koncernen följs upp av respektive programsamordnare. Ansvar för uppföljningen varierar beroende på projektet och det finns ingen samordnad ansvarsfördelning för uppföljningen av miljömålen. Mallar för återrapportering skickas på initiativ från stadsledningskontoret. Det är otydligt hur formerna för denna uppföljning har sett ut. I flera fall uppges formerna för uppföljningen vara personbunden till den aktuella person som har ansvarat för uppföljningen. Vi har inte tagit del av någon mall för uppföljning (exempelvis Excel-filer eller likande) som har skickats ut till berörda förvaltningar och bolag⁹.

Mätning och uppföljning av mål i andra styrdokument följs upp av kommunstyrelsen i de avseenden målen gäller för hela kommunskoncernen. Uppföljning av riskanalys och internkontrollplan sker i övrigt enligt riktlinje för intern kontroll i Västerås stad.

⁹ I uppföljning 2018 av klimatprogrammet redovisades exempelvis Nya Västerås flygplats AB samt Västerås stads strategiska fastigheter AB status för åtgärder bristfälligt. I intervju med VD för Västerås Flygplats AB såväl som VD för Västerås stads strategiska fastigheter AB inom ramen för 2019-års granskning av bolagen framgår att bolagen rapporterat in väsentlig statistik gällande initiativ och åtgärder som tagits för att efterleva åtgärderna. Anledningen till redovisad status "oklar" är därför okänd.

Mätning och utvärdering av miljömål sker även i den tillståndspliktiga verksamheten, transportsstyrelsen och länsstyrelsen är tillsynsmyndigheter. En årlig miljörapport lämnas till tillsynsmyndigheterna. Därutöver görs periodisk miljöbesiktning och recipientkontroll.

4.1.1 Uppföljning av översiktsplanen

Nämnder och styrelser ska i sina projekt, utredningar med mera som berör översiktsplanen beskriva hur strategierna tas tillvara och hur riktlinjerna får genomslag. Uppföljning sker i stadens beslutsstödssystem, Hypergene. I nämndernas verksamhetsberättelser/årsredovisningar ska en kort sammanfattning göras över planens styrverkan på gjorda planer och projekt. Denna samlade åiterrapportering sker i juni.

4.2 Åiterrapportering till KS

Hållbarhetsenheten följer upp arbetet som sker i den samlade kommunkoncernen inom ramen för klimatprogrammet en gång per år. Handlingsplanerna till fullmäktiges program och policys redovisas i kommunstyrelsen årligen. Den 6 mars 2019 tog kommunstyrelsen del av *uppföljning av program och handlingsplan för bostadsförsörjning, slutrapport handlingsplan för genomförande av lokal överenskommelse mellan Västerås stad och civilsamhället 2017–2018*. Enligt uppgift antogs även en ny handlingsplan för perioden 2019-2021. Den 3 april 2019 tog kommunstyrelsen del av *Uppföljning av Klimatprogram med handlingsplan 2017–2020*. Dessa åiterrapporteringar utgör även underlag till planerings- och budgetarbetet. Övriga styrdokument med bäring på ekologisk hållbarhet, exempelvis *Handlingsplan för kemikalier* och *handlingsplan för utomhusluft* följs upp i samband med revidering av planerna. Kommunstyrelsen tog exempelvis del av revidering av handlingsplanen för kemikalier den 9 oktober 2019.

Enligt intervjuade sker även åiterrapportering i kommunalrådsberedningar och informella forum. Vid Kommunstyrelsens presidieöverläggningar fastställs formerna för uppföljningen.

4.3 Bedömning

Uppföljningen av mål och prioriteringar sker inom ramen för respektive styrdokument eller projekt. Flera av fullmäktiges program med handlingsplaner redovisas i kommunstyrelsen årligen, bland annat uppföljning av klimatprogrammet. Dessa åiterrapporteringar utgör även underlag till planerings- och budgetarbetet. Övriga styrdokument med bäring på ekologisk hållbarhet, exempelvis handlingsplan för kemikalier och utomhusluft, följs upp i samband med revidering av planerna.

Det finns ottydligheter gällande stadens former och intervall för uppföljning gällande styrdokument inom hållbarhetsområdet. Ansvaret för uppföljningen varierar beroende av projektet och är fragmenterad. I vissa fall saknas kännedom om hur formerna för uppföljningen har sett ut då ansvarig person inte längre är kvar inom staden. Det finns således behov av att systematisera och utveckla en samordnad uppföljning.

5 Sammanfattande bedömning

Svar på revisionsfrågorna

Revisionsfråga	Svar
Hur använder sig kommunstyrelsen av Agenda 2030 för att utveckla sitt hållbarhetsarbete och integrera hållbar utveckling i sin kärnverksamhet?	<p>Hur staden ska arbeta med hållbarhet är delvis formulerat i Årsplan 2020 och de strategiska utvecklingsområden vilka tar avstamp i Agenda 2030 och de 17 globala hållbarhetsmålen. Det finns analyser, vedertagna processer och samverkansgrupper för att integrera Agenda 2030 i stadens verksamheter.</p> <p>Vi bedömer att det finns ett behov av översyn för att säkerställa en koppling mellan styrdokumentet samt för att bedöma om nyare styrdokument kan ersätta äldre. Detta för att säkerställa en sammanhållen styreffekt där målen inte är för många och ambitionerna är tydliga för organisationen.</p>
Finns en ändamålsenlig roll- och ansvarsfördelning med avseende på stadens hållbarhetsarbete?	<p>Ja. Det finns en tydlig och dokumenterad ansvarsfördelning för verksamhetsområdet strategisk samhällsutveckling. Inom verksamhetsområdet ligger ansvaret att driva den långsiktiga utvecklingen av Västerås med utgångspunkt i Agenda 2030 samt för att utföra uppsiktsplikten när det gäller åtgärder för en hållbar utveckling. Verksamhetsområdet inbegriper fyra enheter med en tydlig rollfördelning.</p> <p>Tjänsten som chef för verksamhetsområdet har bitvis varit vakant under året, men är sedan september tillsatt. Det är väsentligt att det finns en funktion med tydligt ansvar för att samordna stadens hållbarhetsarbete. En anledning är att uppföljningen (ansvar och former) varierar beroende på program/projekt, och därmed är fragmenterad.</p>
Genomförs ändamålsenliga analyser för att identifiera specifika områden som staden behöver arbeta med för att uppfylla agenda 2030?	<p>Delvis. Det genomförs analyser inom ramen för de olika programmen, samt inom ramen för samverkansgrupperna. Staden har genomfört vissa analyser inom ramen för de <i>välståndindikatorer</i> som man tidigare har följt upp. I och med de strategiska utvecklingsområdena, har staden även identifierat väsentliga områden specifika för Västerås, vilka har en tydlig koppling till Agenda 2030.</p> <p>Vi framhäver vikten av att analyser och en tillräcklig riskidentifiering genomförs systematiskt och strukturerat. Detta för att staden ska kunna anpassa åtgärder och aktiviteter inom hållbarhetsområdet och de globala målen efter en aktuell omvärldsanalys. Intervjuade har identifierat ett behov av att utveckla mer kvalificerade och strukturerade analyser inom hållbarhetsområdet och arbetar därför med att implementera ett nytt verktyg med nyckeltal för hållbarhetsområdet.</p>
Vilka specifika hållbarhetsrelaterade risker finns identifierade inom staden?	<p>Identifierade områden som staden avser arbeta mer med är utbildning (fokusområde: ett jämlikt och jämställt samhälle) och segregation (fokusområde: stärkt kunskap och innovation).</p>

<p>Finns ändamålsenliga värderingar och prioriteringar av vilka områden som är mest väsentliga utifrån lokala förutsättningar?</p>	<p>Ja, i huvudsak. I och med de strategiska utvecklingsområdena, vilka har en tydlig koppling till Agenda 2030, har staden även identifierat väsentliga områden specifika för Västerås. Under 2018 genomfördes även ett analysarbete med utgångspunkt i de sex särskilda utmaningar/fokusområden för Sverige som Agenda 2030-delegationen identifierade. Inom ramen för stadens arbete gjordes jämförelser av statistik för de sex identifierade områden.</p>
<p>Har kommunstyrelsen säkerställt tillräckliga åtgärder/aktiviteter för att uppnå målen?</p>	<p>Delvis. I årsplanen aviserades en miljö- och klimatsatsning för 2020 om 3,5 mnkr vilken ska stärka Västerås hållbarhetsarbete. Kommunstyrelsen har bland annat använt dessa medel för förstärkningar inom upphandling, plastbantning och nedskräpning. Vi har bedömt att det finns ett pågående arbete för att genomföra samtliga aktiviteter i miljö- och klimatsatsningen. Vissa aktiviteter har hindrats av pandemin, bland annat framtagandet av en lokal livsmedelsstrategi.</p> <p>Till programmet för social hållbarhet ska en årlig handlingsplan fastställas. Detta har dock inte gjorts 2019 eller 2020. Vi bedömer det angeläget att staden tar fram en handlingsplan i enlighet med programmets direktiv. Detta för att tydliggöra vilka prioriteringar och aktiviteter som staden behöver genomföra för att uppnå programmets ambitioner.</p>
<p>Följs måluppfyllelsen och genomförda åtgärder/aktiviteter upp av kommunstyrelsen på ett ändamålsenligt sätt och vidtas åtgärder utifrån resultaten?</p>	<p>Ja, i huvudsak. Uppföljning av mål och de strategiska utvecklingsområdena i årsplan sker på övergripande nivå i delårsrapport och årsbokslut.</p> <p>Uppföljningen av programspecifika mål och prioriteringar sker inom ramen för respektive styrdokument eller projekt. Flera av fullmäktiges program med handlingsplaner redovisas i kommunstyrelsen årligen, bland annat uppföljning av klimatprogrammet. Dessa återrapporteringar utgör även underlag till planerings- och budgetarbetet.</p>

5.2 Sammantagen bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen, i huvudsak, har tillräckliga strukturer och förutsättningar för att underbygga och möjliggöra uppfyllnad av fullmäktiges hållbarhetsrelaterade mål samt Agenda 2030. Det finns en tydlig och dokumenterad ansvarsfördelning för verksamhetsområdet strategisk samhällsutveckling. Det finns analyser, vedertagna processer och samverkansgrupper för att integrera Agenda 2030 i stadens verksamheter. I och med de strategiska utvecklingsområdena, vilka har en tydlig koppling till Agenda 2030, har staden även identifierat väsentliga specifika områden för Västerås.

Vi bedömer däremot att det finns ett behov av översyn för att säkerställa en koppling mellan styrdokumentet samt för att bedöma om nyare styrdokument kan ersätta äldre. Detta för att säkerställa en sammanhållen styreffekt där målen inte är för många och ambitionerna är tydliga för organisationen. Vi bedömer även att kommunstyrelsen bör tydliggöra kraven som ska gälla för bolagskoncernen, bland annat avseende efterlevnad och uppföljning av program och planer, såväl som eventuella krav på deltagande i relevanta forum.

Vi bedömer vidare att det finns ett behov av att utveckla mer kvalificerade och strukturerade analyser inom hållbarhetsområdet, såväl som en samordnad uppföljning av styrdokumenterna som rör hållbarhet. Detta för att staden ska kunna anpassa åtgärder och aktiviteter inom hållbarhetsområdet och de globala målen efter en aktuell omvärldsanalys. Staden har påbörjat ett arbete med att implementera ett hållbarhetsverktyg för att kunna följa upp hållbarhetsrelaterade nyckeltal, vilket vi ser positivt på.

Vi rekommenderar att kommunstyrelsen:

- ▶ Genomför en översyn av styrdokumenterna inom hållbarhetsområdet med syfte att säkerställa en koppling mellan styrdokumenterna samt för att bedöma om nya styrdokument kan ersätta äldre. Detta för att säkerställa en sammanhållen styreffekt där målen inte är för många och ambitionerna är tydliga för organisationen.
- ▶ Tydliggör kraven som ska gälla för bolagskoncernen, bland annat avseende efterlevnad och uppföljning av program och planer, såväl som eventuella krav på deltagande i relevanta forum.
- ▶ Fastställer en handlingsplan till programmet för social hållbarhet, i enlighet med programmets direktiv.
- ▶ Fortsätter arbetet med att genomföra samtliga aktiviteter i klimat- och miljösjatsningen för 2020.
- ▶ Utvecklar mer kvalificerade och strukturerade analyser inom hållbarhetsområdet och fullt ut implementerar det nya uppföljningsverktyget med nyckeltal för hållbarhetsområdet.
- ▶ Systematiserar och utvecklar en mer (formaliserad) samordnad uppföljning av styrdokumenterna inom hållbarhetsområdet.
- ▶ Säkerställer att samtliga verksamhetsområden och processägare inkommer med risk- och internkontrollplaner i enlighet med Riktlinje för riskhantering och intern kontroll.

Outi Alestalo
EY

Madeleine Gustafsson
EY

Källförteckning

Intervjuade:

- ▶ Direktör strategisk samhällsutveckling (till juni 2020)
- ▶ Direktör strategisk samhällsutveckling (från augusti 2020)
- ▶ Enhetschef, samhällsbyggnadsenheten
- ▶ Enhetschef, hållbarhetsenheten
- ▶ Enhetschef, statistik- och analysenheten
- ▶ strateg, verksamhetsområde strategisk samhällsutveckling
- ▶ Säkerhetsstrateg, (bitr Säkerhetsskyddschef), Stadsledningskontoret
- ▶ Hållbarhetsstrateg, inköpsenheten

Dokument:

- ▶ Årsplan 2020, med utblick mot 2023
- ▶ Översiktsplan 2026, antogs av kommunfullmäktige 7 december 2017
- ▶ Fördjupad översiktsplan 68 för Sätra
- ▶ Västerås stads Klimatprogram med handlingsplan 2017–2020
- ▶ Uppföljning av Västerås stads Klimatprogram med handlingsplan 2017–2020, Västerås stad, 9 maj 2018.
- ▶ Miljöprogram, antaget av kommunfullmäktige den 12 maj 2005.
- ▶ Handlingsplan för klimatanpassning i Västerås, 2016–2019, antagen av kommunfullmäktige 7 april 2016.
- ▶ 4 målarstäder - Handlingsplan klimat och konsumtion 2018–2022. KS 2018/00781-1.5.2
- ▶ Miljöpolicy Nya Västerås flygplats, antagen av styrelsen i NVFA september 2017.
- ▶ Program för social hållbarhet, antagen av kommunfullmäktige 6 september 2018.
- ▶ Riktlinje för hållbarhetskrav i upphandlingar, Västerås stad, beslutad av kommunstyrelsen 4 mars 2015, § 72
- ▶ Handlingsplan för jämställdhet och mångfald i Västerås stad, personaldirektören den 2 april 2012
- ▶ Näringslivsprogram, antaget av kommunfullmäktige den 9 mars 2017
- ▶ Policy för trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete
- ▶ Riktlinje för Riskhantering och intern kontroll, reviderad av kommunstyrelsen 12 december 2018
- ▶ Jämställdhetspolicy
- ▶ Program för bostadsförsörjning
- ▶ Riktlinjer för sociala bostäder
- ▶ Västerås lokala överenskommelse mellan Västerås stad och civilsamhället för åren 2018 – 2024
- ▶ Rapport om välfärdsindikatorerna 2018, Kommunstyrelsen den 20 mars 2019.
- ▶ Slutrapport Handlingsplan för genomförande av lokal överenskommelse mellan Västerås stad och civilsamhället 2017-2018, Kommunstyrelsen den 6 mars 2019.
- ▶ Västerås stads vattenplan
- ▶ Utbildningsprogram för förtroendevalda i Västerås stad, mandatperioden 2018-2022
- ▶ Inköps- och upphandlingspolicy för Västerås stad med helägda bolag, antagen av fullmäktige den 5 maj 2011, reviderad den 9 mars 2017.
- ▶ Riktlinje för hållbarhetskrav i upphandlingar, beslutad av kommunstyrelsen den 4 mars 2015.
- ▶ Mall, Bedömning av behov att ställa hållbarhetskrav i upphandling